

STAROŻYTNA MEZOPOTAMIA

1. Warunki geograficzne, surowce, zajęcia ludności:

- kraina położona między rzekami Eufrat i Tygrys.
- wykształciło się tam kilka cywilizacji : najstarsze to miasta państwa Sumeru, potem państwo babilońskie i Asyria.
- kraina praktycznie pozbawiona drzew – surowcem glina; domy budowano z cegły suszonej na słońcu. Budowle publiczne z cegły wypalanej; często pokrywanej polichromią
- ludność uprawiała zboża, daktyle i oliwki; hodowała kozy, owce, bydło i osły

2. Organizacja państwa, system polityczny

Sumerowie – najstarsza cywilizacja na Ziemi, która powstała w IV tys.p.n.e. (ok.3200 p.n.e.)

Sumerowie nie stworzyli jednolitego państwa. Zamieszkiwali miasta – państwa : Ur, Uruk, Umma, Lagasz, Kisz, Larsa

System władzy – monarchia despotyczna – na czele państwa stał król = najwyższy kapłan, który miał nieograniczoną władzę administracyjną, wojskową, sprawował sądy

- rada starszych – przedstawiciele arystokracji; miała ona charakter doradczy
- wiec wojowników – zgromadzenie wolnych mężczyzn
- Sumerowie dominowali w Mezopotamii od 3200 r.p.n.e do XXIV w. p.n.e. Później ich znaczenie się zmniejszyło, wzrosła rola krainy zwanej Akadem. Król Sargon z Akadu podbił całą Mezopotamię tworząc pierwsze imperium w dziejach. Akadowie przejęli dorobek cywilizacji Sumerów i przekazywali go dalej.

Babilonia – kraina w Mezopotamii, której stolica jest Babilon. W XVIII w.p.n.e. władca tego miasta zjednoczył Mezopotamię. W starożytności możemy wyróżnić trzy państwa babilońskie:

- państwo starobabilońskie – XIX – XVI wp.n.e. – szczyt potęgi za panowania Hammurabiego
- państwo średniobabilońskie – XV-XII w.p.n.e.
- państwo nowobabilońskie – VII – VI w.p.n.e. – szczyt potęgi za panowania Nabuchodonozora. Państwo nowobabilońskie upadło na skutek najazdu Persów.

System władzy – monarchia despotyczna.

Hammurabi jest znany z kodeksu praw – spisał on prawa zwyczajowe. Kodeks Hammurabiego jest oparty na zasadzie talionu – „oko za oko, ząb za ząb”. Wysokość kary zależy jednak od pozycji społecznej sprawcy i poszkodowanego.

Asyria – kraina w północnej Mezopotamii – najważniejsze miasta to Aszur, Niniwa, Mari. Asyryjczycy byli najlepszymi wojownikami Mezopotamii. Swoje państwo stworzyli dzięki podbojom. Wyróżniamy trzy państwa asyryjskie:

- państwo staroasyryjskie (XIX – XVII w.p.n.e.)
- państwo średnioasyryjskie (XIV – XI w.p.n.e.)
- państwo nowoasyryjskie (X – VII w.p.n.e.) – państwo nowoasyryjskie uzyskało szczyt potęgi. Na skutek podbojów opanowało całą Mezopotamię, Syrię i Egipt. Najważniejsi władcy: Sargon II, Tiglatpilezar III (VIII w.p.n.e.), Asurbanipal (VII w.p.n.e.). Upadek państwa nowoasyryjskiego datuje się na drugą połowę VII w.p.n.e. Zostało ono podbite przez Medów, Babilonię i Egipt.. Tiglatpilezar III **zreformował armię** – wprowadził stały korpus zawodowy, co dało olbrzymia przewagę armii asyryjskiej i skuteczność. Asyryjczycy przesiedlali całą podbitą ludność na nowo zdobyte tereny by je zagospodarować.

3. System społeczny Mezopotamii

Sumer – Sumerowie byli przede wszystkim społeczeństwem rolniczym. Ludność uprawiała rolę.

Wszyscy woli mężczyźni w razie konieczności stawali się wojownikami. Społeczeństwo nie było tak zhierarchizowane jak w Egipcie. Społeczeństwo było zróżnicowane pod względem majątkowym (drobni rolnicy, wielcy posiadacze ziemscy). Podobnie jak w Egipcie wykształciła się warstwa kapłańska, która była nieliczna lecz wykształcona. Najprawdopodobniej gdy kształtowały się pierwsze państwa, to właśnie najwyższy kapłan stał się królem. Świątynia była

centrum państwa sumeryjskiego – nie tylko miejscem kultu ale również siedzibą urzędów, magazynem, tam znajdowały się warsztaty rzemieślnicze.

Babilonia – obraz społeczeństwa Babilonii jest zawarty w Kodeksie Hammurabiego. Wymieniono w nim trzy grupy ludności:

- wolni obywatele – awlumi – inaczej ludzie królewscy
- ludność nie posiadająca pełnych praw obywatelskich – muszkeni
- niewolnicy – wardumi

Zasada talionu w Kodeksie Hammurabiego stosowała się jedynie do wolnych obywateli. Jeżeli poszkodowanym był muszken lub niewolnik sprawca płacił grzywnę (karę pieniężną)

4. Religia

a) **Religia Sumerów miała charakter politeistyczny** – wierzono w wielu bogów utożsamianych z siłami natury. Każde miasto – państwo miało swój panteon bogów i swego patrona. Patronka miasta Uruku była Inana czyli Ishtar – bogini miłości i płodności oraz urodzaju. Miastem Nippur opiekował się Enlil – pan ziemi. Miastem Ur – Nanna – bóg księżyca. Istniał także panteon odnoszący się do całej Mezopotamii: An był panem niebios.

Sumerowie wierzyli, że po śmierci duch zmarłego schodził do ciemnych podziemi „krajny bez powrotu”, gdzie żył wiecznie bez celu, nadziei, jedzenia i picia.

b). **W Babilonii** największe znaczenie miał bóg Babilonu – **Marduk**. Babilończycy przywiązywali duże znaczenie do wróżb. Uważali, że gwiazdy wpływają na losy ludzi

5. Osiągnięcia:

- wysoko rozwinięta **matematyka**, szczególnie algebra i geometria – potrafiono np. obliczać pola powierzchni i objętość brył geometrycznych
- w **Mezopotamii** wprowadzono do użycia system dziesiętny i sześćdziesiątny
- potrafiono rozwiązywać równania kwadratowe
- znano pierwiastki: kwadratowe i sześcienną
- określono, że kąt ma 360°, potrafiono podzielić kąt na stopnie, stopień na minuty, a minutę na sekundy
- do rozliczeń wprowadzono liczbę 0
- wprowadzono cyfry, które dzisiaj określa się jako cyfry arabskie
- **medycyna** – stosowano ziołolecznictwo, potrafiono przeprowadzać proste zabiegi chirurgiczne: składanie kości itp.
- w starożytnej **Mezopotamii** wynaleziono **pismo klinowe**. Jest to najstarszy system pisma na świecie. Pisano na glinianych tabliczkach wyciskając znaki za pomocą trzcinowego bądź metalowego „rylca”. Pismo klinowe było pismem sylabotonicznym. Powstały pierwsze zabytki literackie – epos o Gilgameszu.
- **astronomia** – zarówno Egipcjanie jak i Sumerowie czy Babilończycy oddawali cześć wielu bogom utożsamianym z siłami natury bądź ciałami niebieskimi. Dlatego też kapłani obserwowali niebo. Ludność Mezopotamii była dobrymi astronomami. Kalendarz mezopotamski był związany z fazami księżyca (kalendarz księżycowy). Określono, że miesiąc dzieli się na tygodnie, doba ma 24 godziny, godzina 60 minut, a minutę podzielono na 60 sekund.
- **architektura** miała charakter sakralny – była związana z kultem. Najwspanialszymi budowlami Mezopotamii były świątynie – zikkuraty (piramidy schodkowe). Budulcem była cegła. Cegły ozdabiano polichromiami – barwiono i wypalano. Jednym z najslawniejszych przykładów architektury mezopotamskiej jest droga wotywna bogini Ishtar z Babilonu, której rekonstrukcję można obejrzeć w muzeum pergamońskim w Berlinie.
- **sztuka** – przedmioty ozdabiano drogimi kamieniami, znakomicie obrabiano złoto i inne szlachetne metale. Rzeźbiono w kamieniu, często najważniejsze napisy uwieczniano w kamiennych stellach (płaskorzeźbach). Pierwszy kodeks prawa – kodeks Hammurabiego z XVIII w.p.n.e. – przetrwał do naszych czasów gdyż został wryty w kamiennej stelli. Stellami ozdabiano ściany pałaców – np. polowanie na lwy w pałacu króla Asyrii Aszurbanipala.